

Rozdział I. Własność przemysłowa w systemie prawa

Spis treści

	Nb
§ 1. Geneza i zarys rozwoju systemu prawa własności przemysłowej	1
I. Uwagi wstępne	1
II. Wynalazki i inne rozwiązania techniczne	6
III. Znaki towarowe	30
IV. Geograficzne oznaczenia pochodzenia	44
V. Wzory przemysłowe	46
VI. Podsumowanie	50
§ 2. Podstawy prawa	55
I. Konwencje międzynarodowe	55
1. Konwencja paryska i porozumienia szczególne	55
2. Porozumienie TRIPS	68
II. Prawo Unii Europejskiej	70
1. Prawo pierwotne	70
2. Prawo pochodne	85
A. Dyrektywy	85
B. Rozporządzenia	88
C. Umowy międzynarodowe	91
D. Stosunek prawa pochodnego do prawa pierwotnego	95
3. Zasady ogólne prawa Unii Europejskiej	96
4. Skutek sprzeczności prawa krajowego z prawem unijnym	104
III. Prawo polskie	108
1. Ustawa – Prawo własności przemysłowej. Charakterystyka ogólna	108
2. Inne ustawy	114
3. Umowy międzynarodowe	118
4. Stosunek prawa polskiego do prawa Unii Europejskiej	120
§ 3. Pojęcie i systematyka prawa własności przemysłowej. Klasyfikacja podmiotowych praw własności przemysłowej	124
I. Pojęcie i systematyka własności przemysłowej	124
1. Stosowana terminologia	124
2. Własność dóbr niematerialnych a prawo na dobrach niematerialnych	133
3. Stanowisko prawa polskiego (<i>de lege lata</i>)	146
II. Klasyfikacja podmiotowych praw własności przemysłowej	153
1. Przedmiot praw własności przemysłowej	153
A. Pojęcie dobra niematerialnego	153
B. Wynalazek i inne rozwiązania techniczne	158
C. Wzór przemysłowy	160
D. Znak towarowy i inne oznaczenia odróżniające	162
2. Charakter i treść praw własności przemysłowej	166

A. Bezwzględne prawa podmiotowe	166
B. Prawo do wyłącznego korzystania (używania)	171
C. Prawa własności przemysłowej a inne prawa własności	181
III. Podsumowanie	184
§ 4. Wzajemny stosunek tytułów ochronnych w prawie własności przemysłowej. Prawo własności przemysłowej a ochrona przedmiotów własności przemysłowej na podstawie ustaw pokrewnych	188
I. Autonomiczna i kumulatywna ochrona	188
II. Ustawa – Prawo własności przemysłowej	192
III. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych	198
IV. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji i ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym	205
V. Prawo własności przemysłowej a ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów	218
§ 5. Stosunek prawa własności przemysłowej do ogólnych regulacji prawnych	226
I. Prawo własności przemysłowej a Konstytucja RP	226
II. Prawo własności przemysłowej a prawo cywilne	231
III. Prawo własności przemysłowej a prawo administracyjne	234
§ 6. Uzasadnienie systemu ochrony własności przemysłowej	235
I. System patentowy	235
II. System ochrony znaków towarowych	256
III. System ochrony geograficznych oznaczeń pochodzenia	263
IV. System ochrony wzorów przemysłowych	267
V. Podsumowanie	271
§ 7. Domena publiczna a prawa własności przemysłowej	274
I. Pojęcie i zakres domeny publicznej	274
II. Podstawy prawne domeny publicznej	276
III. Charakter wyjątkowy norm konstytuujących prawa własności przemysłowej	278

Literatura: *H. J. Ahrens, M. R. McGuire*, Modellgesetz für Geistiges Eigentum. Normtext und Begründung, München 2012; *T. Ascarelli*, Teoria della concorrenza e dei beni immateriali, Milano 1957; *J. Azéma, J.-Ch. Galloux*, Droit de la propriété industrielle, Paris 2012; *M. Baehr*, Die historische Entwicklung des Markenrechts in Deutschland, München 2008; *J. Balcarczyk*, Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja, Warszawa 2009; *I. Barańczyk*, Ochrona prawna oznaczeń geograficznych, Warszawa 2008; *J. Barcz*, W sprawie bezpośredniego skutku przepisów Porozumienia TRIPS w świetle prawa wspólnotowego, cz. 1, EPS 2006, Nr 2; cz. 2, EPS 2006, Nr 3; tenże, Zakaz dyskryminacji ze względu na wiek w prawie UE w świetle wyroku TS z 19.01.2010 r. w sprawie C-555/07 Seda Küçükdeveci, EPS 2010, Nr 9; *J. Barta, R. Markiewicz*, Prawo autorskie, Warszawa 2016; *F.-K. Beier*, Ausschließlichkeit, gesetzliche Lizenzen und Zwangslizenzen im Patent- und Musterrecht, GRUR 1998, Nr 3; tenże, Die herkömmlichen Patentrechtstheorien und die sozialistische Konzeption des Erfinderrechts, GRUR Int. 1970, Nr 1; tenże, Gewerbefreiheit und Patentschutz. Zur Entwicklung des Patentrechts in Deutschland im 19. Jahrhundert w: *H. Coing, W. Wilhelm*, Wissenschaft und Kodifikation des Privatrechts im 19. Jahrhundert, 1979 Gewerblicher Rechtsschutz und freier Warenverkehr im Europäischen Binnenmarkt und im Verkehr mit Drittstaaten, GRUR Int. 1989, Nr 4; tenże, Grundzüge des Warenzeichenschutzes in den Ländern des angloamerikanischen, französischen und deutschen Rechtskreis, ZNUJ PPWI 1976, Nr 7; tenże, Hundert Jahre Pariser Verbandsübereinkunft. Ihre Rolle in Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft, GRUR Int. 1983, Nr 6–7; tenże, Wettbewerbsfreiheit und Patentschutz – zur geschichtlichen Entwicklung des deutschen Patentrechts, GRUR 1978, Nr 3; *F.-K. Beier*,

J. Straus, Das Patentwesen und seine Informationsfunktion – gestern und heute, GRUR 1977, Nr 6; A. Bertrand, Droit des marques. Signes distinctifs. Noms de Domaine, Paris 2005; M. Bieczynski, Prawne granice wolności twórczości artystycznej w zakresie sztuk wizualnych, Warszawa 2011; G. H. C. Bodenhausen, Guide d'application de la Convention de Paris pour la protection de la propriété industrielle telle que révisée à Stockholm en 1967, Genève 1969; K. Brzeziński, Das Vorbenutzungsrecht, Tübingen 2015; S. Buczkowski, Założenia i rozwój historyczny ochrony prawnej twórczości technicznej, AUMCS 1975, t. XXII; T. Calame, w: Schweizerisches Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht, t. IV – Patentrecht und Know-how unter Einschluss von Gentechnik, Software und Sortenschutz (pod red. R. Bürena, L. Davida), Basel 2006; R. Callmann, Zu den Grundlagen des Markenschutzes in den USA, GRUR Int. 1969; E. Calka, Geograficzne oznaczenia pochodzenia. Studium z prawa wspólnotowego i prawa polskiego, Warszawa 2008; taż, Zasada pierwszeństwa w prawie Unii Europejskiej. Wybrane problemy, SIL 2016, t. XXV; J. Chaciński, Prawa podmiotowe a ochrona dóbr osobistych, Lublin 2004; W. Cornish, D. Llewelyn, Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights, London 2007; B. Czachórska-Jones, Naruszenie patentu. Zagadnienia podstawowe, Wrocław 1988; M. Czajkowska-Dąbrowska, Cywilnoprawna ochrona praw na dobrach niematerialnych, w: Własność przemysłowa. Aktualne problemy prawne i etyczne, Warszawa 2002; taż, Treść (elementy i struktury) prawa autorskiego a treść prawa własności, SI 1994, t. XXI; taż, Własność czy własności (intelektualne)?, w: Współczesne problemy prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Marii Poźniak-Niedzielskiej (pod red. A. Kidyby, R. Skubisza), Kraków 2007; W. Czempińska, Rozwój pojęć o ochronie wynalazcy, Warszawa 1931; W. Dajczak, Rzymska *res incorporalis* a kształtowanie się pojęć „rzeczy” i „przedmiotu praw rzeczowych” w europejskiej nauce prawa prywatnego, Poznań 2007; T. Dolata, Polska ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. a inne regulacje z zakresu praw na dobrach niematerialnych w: Studia z dziejów Państwa i Prawa Polskiego, t. 12, Kraków–Lublin–Łódź 2009; N. Douglas, Die markenrechtliche Erschöpfung beim Parallelimport von Arzneimitteln, München 2005; B. Dölemeyer, Einführungsprivilegien und Einführungspatente – Mittel des Technologietransfers, w: D. Simon, W. Wilhelm, lus Commune XII, Frankfurt 1984; B. Dölemeyer, D. Klippel, Der Beitrag der deutschen Rechtswissenschaft zur Theorie des gewerblichen Rechtsschutzes und Urheberrechts, w: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht in Deutschland (pod red. F.-K. Beiera, A. Krafta, G. Schrickera, E. Wadde), Weinheim 1991; N. Dreyfus, B. Thomas, Marques, dessins et modèles. Stratégie de protection, de défense et de valorisation, Paris 2002; K. Dunin, Nowe prawo o przywilejach na wynalazki i udoskonalenia, GSW 1896, Nr 32–33; T. Dybowski, Ochrona własności w polskim prawie cywilnym (*rei vindicatio – actio negatoria*), Warszawa 1969; Encyklopedia odkryć i wynalazków, Warszawa 1979; G. E. Evans, The Comparative Advantages of Geographical Indications and Community Trade Marks for the Marketing of Agricultural Products in the European Union, IIC 2010, Nr 6; F. Fechner, Geistiges Eigentum und Verfassung, Tübingen 1999; K. Felchner, K. Jasińska, M. Lampart, D. Marek, Ustawa o ochronie prawnej odmian roślin. Komentarz (pod red. K. Felchnera), Warszawa 2016; K. H. Fezer, Entwicklungslinien und Prinzipien des Markenrechts in Europa, GRUR 2003, Nr 6; tenże, Kumulative Normenkonkurrenz zwischen Markenrecht und Lauterkeitsrecht – Schutzweckkompatibilität zwischen Immaterialgüterrecht als Funktionseigentum und Wettbewerbsrecht, GRUR 2010, Nr 11; tenże, Markenrecht, München 2009; J. Fiolka, Historia Małopolski spisana przez rzecznika patentowego z okazji 40-lecia Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ, w: Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi (pod red. A. Matlaka, S. Stanisławskiej-Kloc), Warszawa 2013; tenże, Traktaty a prawo wewnętrzne w zakresie ochrony własności przemysłowej, ZNUJ PPWI 1987, Nr 44; D. Flisak, Utwór multimedialny w prawie autorskim, Warszawa 2008; Z. Gargas, Nowe prawo patentowe w Austrii, GSW 1896, Nr 40–43; B. Gawlik, Ochrona dóbr osobistych. Sens i nonsens koncepcji tzw. praw podmiotowych osobistych, ZNUJ PPWI 1985, Nr 41; tenże, Umowa *know-how*. Zagadnienia konstrukcyjne, ZNUJ PPWI 1974, Nr 3; Ch. Geiger, Intellectual „Property”

after the Treaty of Lisbon: Towards a Different Approach in the New European Legal Order?, EIPR 2010, Nr 6; *D. Gervais*, The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis, London 1998; *B. Giesen*, Własnościowy model prawa autorskiego – analiza koncepcji przyjętej w prawie polskim, RPEiS 2015, Nr 2; *L. Giliciński*, Wykonywanie praw własności intelektualnej w prawie Wspólnoty Europejskiej, Warszawa 1997; *H.-P. Götting*, Der Begriff des Geistigen Eigentums, GRUR 2006, Nr 4; tenże, Die Entwicklung des Markenrechts vom Persönlichkeits – zum Immaterialgüterrecht, w: Aktuelle Herausforderungen des geistigen Eigentums. Festgabe von Freunden und Mitarbeitern für Friedrich-Karl Beier zum 70. Geburtstag, Köln 1996; tenże, Gewerblicher Rechtsschutz, München 2010; *L. Górnicki*, Koncepcja prawa na przedsiębiorstwie Fryderyka Zolla, w: Państwo, prawo, społeczeństwo w dziejach Europy Środkowej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Józefowi Ciągwie w siedemdziesięciolecie urodzin (pod red. *A. Lityńskiego i in.*), Katowice–Kraków 2009; tenże, Nieuczciwa konkurencja, w szczególności przez wprowadzające w błąd oznaczenie towarów lub usług i środki ochrony w prawie polskim, Wrocław 1997; tenże, Prawa na dobrach niematerialnych, w: Synteza prawa polskiego 1918–1939 (pod red. *T. Guza, J. Głuchowskiego, M. R. Pałubskiej*), Warszawa 2013; tenże, Rozwój idei praw autorskich od początków do II wojny światowej, KPP 2006, Nr 3; tenże, Rozwój idei praw autorskich od starożytności do II wojny światowej, Wrocław 2013; tenże, Wpływ obcych ustawodawstw i doktryny prawa na polską kodyfikację prawa prywatnego w II RP, ZNUJ Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa 2005, Nr 13, *J. Górski*, Pojęcie prawa autorskiego w rozwoju historycznym, RPEiS 1938, Nr 1; *P. Grzegorzczak*, Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej, Warszawa 2007; *S. Grzybowski*, Ochrona wynalazków, wzorów i znaków towarowych w: Encyklopedia podręczna prawa prywatnego, t. 2 (pod red. *F. Zolla, J. Wasilkowskiego*), Warszawa 1939; tenże, Wprowadzenie. Projekt prawa rzeczowego przyjęty w lipcu 1939 r. przez Podkomisję Prawa Rzeczowego, KPP 1993, Nr 4; *D. E. Harasimiuk*, Zakazy reklamy towarów w prawie europejskim i polskim, Warszawa 2011; *A. Heggen*, Zur Vorgeschichte des Reichspatentgesetzes von 1877, GRUR 1977, Nr 6; *A. Heinemann*, Immaterialgüterschutz in der Wettbewerbsordnung, Tübingen 2002; *J. Ignatowicz, K. Stefaniuk*, Prawo rzeczowe, Warszawa 2009; *M. Jabłoński*, Wolności z art. 73 Konstytucji RP, w: Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP (pod red. *Z. Banaszaka, A. Preisnera*), Warszawa 2002; *A. Jakubecki*, Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu prawa własności intelektualnej, Kraków 2002; *S. Jarosz-Żukowska*, Konstytucyjna zasada ochrony własności, Kraków 2003; *E. Jaroszyńska-Kozłowska, M. Trzebiatowski*, Dyrektywa o znakach towarowych po „liftingu”, MoP 2009, Nr 1; *K. Jasińska*, Naśladownictwo opakowań produktów markowych w świetle prawa własności intelektualnej, Warszawa 2010; *V. Jänich*, Geistiges Eigentum eine Komplementärscheinung zum Sacheigentum?, Tübingen 2002; *S. Józwiak*, Prawo własności intelektualnej a prawo konkurencji – spór o pierwszeństwo w prawie europejskim, MoP 2010, Nr 8, wkładka; *M. Kaser*, Das römische Privatrecht, München 1971; *D. Kasprzycki*, Funkcjonowanie zwalczania nieuczciwej konkurencji w relacji do praw własności intelektualnej, w: Aktualne wyzwania prawa własności intelektualnej i prawa konkurencji. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Michałowi du Vallowi (pod red. *J. Ożegalskiej-Trybalskiej, D. Kasprzyckiego*), Warszawa 2015; *D. Keeling*, Intellectual Property Rights in EU Law, Volume I: Free Movement and Competition Law, Oxford 2003; *J. Kępiński*, Wyłączenie ochrony prawnoautorskiej dla wzorów przemysłowych – glosa do wyroku TS UE z 27.01.2011 r. w sprawie C-168/09 Flos SpA v. Semeraro Casa a Famiglia SpA, EPS 2012, Nr 4; tenże, Wzór przemysłowy i jego ochrona w prawie polskim i wspólnotowym, Warszawa 2010; *M. Kępiński*, Czy w nowym kodeksie cywilnym potrzebna jest własność intelektualna?, w: 50 lat kodeksu cywilnego. Perspektywy rekodyfikacji (pod red. *P. Steca, M. Załuckiego*), Warszawa 2015; tenże, Relacja klauzuli ogólnej ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (art. 3 ust. 1) do szczególnych deliktów, w: Prawo konkurencji. 25 lat. Pierwszy Polski Kongres Prawa Konkurencji (pod red. *T. Skoczego*), Warszawa 2016, tenże, Rozporządzanie prawem z rejestracji znaku towarowego, Poznań 1979; *H. Kickler*, Die Geschichte des Schutzes Geographischer Herkunftsangaben in Deutschland, Tübingen 2012;

D. Kiedrowska, Formuła *Keck* w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, EPS 2006, Nr 3; *D. Klippel*, Geistiges Eigentum, Privileg und Naturrecht in rechtshistorischer Perspektive, Mohr Siebeck 2015; *R. Knaak*, Markenrecht im TRIPS-Übereinkommen, w: Die Neuordnung des Markenrechts in Europa, 10. Rings-berg-Symposium des Max-Planck-Instituts für Ausländisches und Internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht (pod red. *G. Schricke*, *F.-K. Beiera*), Baden-Baden 1997; *J. Koczanowski*, Funkcje i ochrona prawa znaków towarowych, ZNUJ PPWI 1976, Nr 8; *J. Kohler*, Buchs Archiv für Theorie und Praxis des Allgemeinen Deutschen Handels- und Wechselrechts 1887; tenże, Das Recht des Markenschutzes. Mit Berücksichtigung ausländischer Gesetzgebungen, Würzburg 1884; tenże, Deutsches Patentrecht, Mannheim 1888; tenże, Die Idee des geistigen Eigentums, AcP 1894, Nr 32; tenże, Urheberrecht an Schriftwerken und Verlagsrecht, Stuttgart 1907; *K. Kohutek*, w: *K. Kohutek*, *M. Sieradzka*, Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, Warszawa 2009; *M. K. Kolasiński*, Obowiązek współpracy gospodarczej w prawie antymonopolowym, Toruń 2009; tenże, Prawo konkurencji a ochrona własności intelektualnej, KPPubl. 2007, Nr 1–2; *L. Komziuk*, Misce awtorskowo prawa w sistemach prawa dzierzaw Cienralno-Wschodnoi Ewropi: dierki metodologiczni aspekti, Wisnik Kijowskowo Nacionalnowo Uniwersitetu Imieni Tarasa Szewczenka 2010, Nr 85; tenże, Dzierela prawa intelektualnoi własnosti, w: Ochrona intelektualnoi własnosti. Nawczalnyj posibnik dlja studentiw wniszczich nawczalnih zakladiw (pod red. *O. Orluk*), Kiiw Interserwis 2016; Konstytucja RP, t. I, Komentarz do art.1–86 (pod red. *M. Sajfana*, *L. Boska*), Warszawa 2016; *A. Kopff*, Konstrukcje cywilistyczne w prawie wynalazczości, Warszawa 1978; tenże, Prawo cywilne a prawo dóbr niematerialnych, ZNUJ PPWI 1975, Nr 5; *P. Kostański*, Die Schutzwirkung des Patents nach polnischem Recht, Baden-Baden 2010; *K. Kowalik-Bańczyk*, Tożsamość narodowa – dopuszczalny wyjątek od zasady prymatu?, w: Prawo Unii Europejskiej a prawo konstytucyjne państw członkowskich (pod red. *S. Dudzika*, *N. Półtorak*), Warszawa 2013; *R. Kraßer*, Patentrecht. Ein Lehr- und Handbuch zum deutschen Patent- und Gebrauchsmusterrecht, Europäischen und Internationalen Patentrecht, München 2009; *M. Kruk*, Przystąpienie WE do Aktu genewskiego Porozumienia haskiego w sprawie międzynarodowej rejestracji wzorów przemysłowych, EPS 2008, Nr 8; *R. Kwiecień*, Zgodność traktatu akcesyjnego z Konstytucją, EPS 2005, Nr 10; *M. Lehmann*, Eigentum, Geistiges Eigentum, gewerbliche Schutzrechte. Property Rights als Wettbewerbsbeschränkungen zur Förderung des Wettbewerbs, GRUR Int. 1983; *S. Lotysz*, Wynalazczość polska w Stanach Zjednoczonych, Warszawa 2013; *F. Machlup*, Die wirtschaftlichen Grundlagen des Patentrechts, cz. 1–3, GRUR Int. 1961; *R. Markiewicz*, *S. Sołtyński*, Konstytucyjne aspekty praw autorskich (uwagi na marginesie dwóch orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego), PiP 2015, Nr 12; *P. Mathély*, Le nouveau droit français des marques, Paris 1994; *A. Matlak*, Prawo autorskie w europejskim prawie wspólnotowym, ZNUJ PPWI 2002, Nr 79; *D. Matthews*, The Lisbon Treaty, Trade Agreements and the Enforcement of Intellectual Property Rights, EIPR 2010, Nr 3; *M. Mazurek*, Nowa dyrektywa o znakach towarowych – czyli (prawie) wszystko „po staremu”, Rz. Pat. 2008, Nr 4; *D. Miqsik*, Porozumienie TRIPS w systemie prawa wspólnotowego, w: *Skubisz*, Własność przemysłowa, 2008; tenże, Stosunek prawa ochrony konkurencji do prawa własności intelektualnej, Warszawa 2012; tenże, Wspólnotowe prawo konkurencji a prawa własności intelektualnej, EPS 2009, Nr 6; tenże, Zapewnienie skuteczności wyrokom Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej poprzez odmowę zastosowania przepisu prawa krajowego sprzecznego z prawem unijnym, w: Zapewnienie efektywności orzeczeń sądów międzynarodowych w polskim porządku prawnym (pod red. *A. Wróbla*), Warszawa 2011; tenże, Zapewnienie skuteczności wyrokom Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przez polskie sądy poprzez odmowę zastosowania przepisu prawa krajowego niezgodnego z prawem unijnym, w: Zapewnienie efektywności orzeczeń sądów międzynarodowych w polskim porządku prawnym (pod red. *A. Wróbla*), Warszawa 2011; tenże, w: Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz (pod red. *T. Skoczego*), Warszawa 2009; *A. Michalak*, Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa. Zagadnienia cywilnoprawne, Kraków 2006; *I. B. Mika*, *J. Szwaja*, *E. Wojcieszko-Głuszko*, Kumulacja i kolizja praw wła-

sności przemysłowej w prawie polskim (na przykładzie wzorów przemysłowych i znaków towarowych), KPP 2001, Nr 2; *H. Mohnhaupt*, Die Edition von Privilegien als Rechtsquellen in Deutschland und in ihrer europäischen Perspektive, Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa 2014, Nr 3; *D. Molenda*, Patent a postępek. W sprawie rozwoju prawa patentowego w górnictwie kruszcowym w XV i XVI w., Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 1969, Nr 1; *I. Nakielska*, Prawo do własności w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Gdańsk 2002; *I. Neumeyer*, Die historischen Grundlagen der ersten modernen Patentgesetze in den USA und in Frankreich, GRUR Int. 1956, Nr 6; *A. Niewęglowski*, Wyniki prac badawczych w obrocie cywilnoprawnym, Warszawa 2010; *H. Norman*, Intellectual Property Law, Oxford 2014; *A. Nowicka*, Ograniczenia patentu, w: Księga pamiątkowa z okazji 80-lecia rzecznictwa patentowego w Polsce, Warszawa 2001; *taż*, Rzeczpospolita Polska w systemie umów międzynarodowych z zakresu ochrony własności przemysłowej, w: Księga pamiątkowa z okazji 85-lecia ochrony własności przemysłowej w Polsce, Warszawa 2003; *A. Nowicka, M. Poźniak-Niedzielska, U. Promińska, H. Żakowska-Henzler*, Prawo własności przemysłowej, Warszawa 2005; *E. Nowińska, U. Promińska, K. Szczepanowska-Kozłowska*, Własność przemysłowa i jej ochrona, Warszawa 2014; *A. Ohly*, Gibt es einen Numerus clausus der Immaterialgüterrechte?, w: Perspektiven des Geistigen Eigentums und Wettbewerbsrechts, München 2005; *A. Okolski*, Wykład prawa administracyjnego oraz prawa administracyjnego obowiązującego w Królestwie Polskim, t. III, Warszawa 1884; *V. Orlov*, Introduction to Business Law in Russia, London–New York 2011; *B. Orłowski*, Historia techniki polskiej, Radom 2008; *W. Pańko*, O prawie własności i jego współczesnych funkcjach, Katowice 1984; *J. Passa*, Droit de la propriété industrielle, Paris 2006; *A. Peukert*, Die Gemeinfreiheit: Begriff, Funktion, Dogmatik, Tübingen 2012; *A. Pilenko*, Das Recht des Erfinders. Die Privilegien auf Erfindungen und ihr Schutz im russischen und internationalen Recht, Berlin 1907; *P. Podrecki*, Środki ochrony praw własności intelektualnej, Warszawa 2010; *F. Pollaud-Dulian*, Droit de la propriété industrielle, Paris 1999; *A. Pottage, B. Sherman*, On the prehistory of intellectual property, w: Concepts of Property in Intellectual Property Law (pod red. *H. R. Howe, J. Griffiths*), United Kingdom 2013; *C. Poznański*, Nowa ustawa holenderska o patentach, Themis Polska 1913, Seria II, t. 1; *M. Poźniak-Niedzielska*, Dobra niematerialne przedsiębiorstwa państwowego, Warszawa–Łódź 1990; *taż*, Ewolucja prawa własności intelektualnej w dobie współczesnej, PiP 2002, Nr 10; *taż*, Kodeks cywilny a prawo na dobrach niematerialnych, ZNIBPS 1983, Nr 19–20; *taż*, Wzory zdobnicze i ich ochrona, Warszawa 1978; *U. Promińska*, Ustawa o znakach towarowych. Komentarz, Warszawa 1998; *Z. Radwański*, Koncepcja praw podmiotowych osobistych, RPEiS 1988, Nr 2; *tenże*, Systemowe pojęcie własności w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (art. 21 i art. 64 Konstytucji), w: Podstawowe założenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (pod red. *K. Budzilo*), Warszawa 2010; *P. Roubier*, Le droit de la propriété industrielle, t. I, Paris 1952; t. II, Paris 1954; *J. Rutkowski*, Historia gospodarcza Polski, t. 1. Czasy przedrozbiorowe, Warszawa 1946; *W. Schlupe*, Das Markenrecht als subjektives Recht, Basel 1964; *J. Schmidt-Szalewski*, Der Unterschied zwischen der Klage wegen Verletzung gewerblicher Schutzrechte und der Wettbewerbsklage in der französischen Rechtsprechung, GRUR Int. 1997; *J. Schmidt-Szalewski, J.-L. Pierre*, Droit de la propriété industrielle, Paris 2003; *F. Schönherr*, Zur Begriffsbildung im Immaterialgüterrecht, w: Homo Creator. Festschrift für Alois Troller, Basel 1976; *tenże*, Zur Geschichte des österreichischen Patentrecht, w: La Legge veneziana sulle invenzioni. La Loi venitienne sur les inventions. Venetian patent law: scritti di diritto industriale per il suo 500. anniversario, Milano 1974; *V. Schöttle*, Der Allgemeine Teil des Rechts des geistigen Eigentums in Zivilgesetzbuch der Russischen Föderation, Mohr Siebeck 2013; *S. Schriccker*, w: Urheberrecht. Kommentar (pod red. *U. Löwenheima, G. Schricckera*), München 2010; *B. Sherman, L. Bently*, The Making of Modern Intellectual Property Law, Cambridge 2008; *M. Silberstein*, Erfindungsschutz und merkantilistische Gewerbeprivilegien, Winterthur 1961; *J. Sitko*, Firma i jej ochrona, Warszawa 2009; *R. Skubisz*, Cele i zakres zastosowania ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Dylematy trudnego sąsiedztwa z ustawą o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, w: Prawo konkurencji. 25 lat. Pierwszy

Polski Kongres Prawa Konkurencji (pod red. *T. Skocznego*), Warszawa 2016; tenże, Funkcje znaku towarowego, w: Księga pamiątkowa z okazji 80-lecia rzecznictwa patentowego w Polsce, Warszawa 2001; tenże, Funkcjonalność techniczna jako przeszkoda rejestracji znaku towarowego w prawie unijnym i prawie polskim, w: *Oblicza prawa cywilnego. Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi Janowi Bleszyńskiemu* (pod red. *K. Szczepanowskiej-Kozłowskiej*), Warszawa 2013; tenże, Import równoległy produktów leczniczych w zmienionych opakowaniach a ochrona znaków towarowych (w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich), ZNUJ PPWI 2007, Nr 100; tenże, Naruszenie prawa do znaku towarowego poprzez użycie geograficznego oznaczenia pochodzenia w świetle dyrektywy o znakach towarowych, ZNUJ PPWI 2005, Nr 88; tenże, Ochrona geograficznych oznaczeń pochodzenia w prawie wspólnotowym i polskim, EPS 2006, Nr 2; tenże, Ochrona praw własności przemysłowej i handlowej, w: *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Komentarz* (pod red. *A. Wróbla*), Warszawa 2008; tenże, Oznaczenie geograficzne jako indywidualny znak towarowy, w: *Księga pamiątkowa z okazji 85-lecia ochrony własności przemysłowej w Polsce*, Warszawa 2003; tenże, Pierwszeństwo do uzyskania patentu, Warszawa 1982; tenże, Pierwszeństwo zgłoszenia wynalazku w świetle konwencji paryskiej i art. 71 ustawy o wynalazczości, PiP 1977, Nr 12; tenże, Polskie prawo własności przemysłowej (stan obecny i perspektywy zmian), ZNUJ PPWI 2014, Nr 126; tenże, Prawo własności przemysłowej (charakterystyka ogólna), PiP 2002, Nr 3; tenże, Prawo z rejestracji znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawnoporównawczym, Lublin 1988; tenże, Prawo znaków towarowych. Komentarz, Warszawa 1997; tenże, Problem zgłoszeń z równym pierwszeństwem, ZNUJ PPWI 1978, Nr 18; tenże, Propozycje rewizji konwencji paryskiej, *Temat – WiR* 1980, Nr 6; tenże, Znaki towarowe – ewolucja przedmiotu ochrony prawnej, PPH 2008, Nr 12; *W. Sobociński*, Historia ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego, Toruń 1964; *A. Soltys*, Obowiązek wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem unijnym jako instrument zapewniania efektywności prawa Unii Europejskiej, Warszawa 2015; tenże, Wykładnia *contra legem* jako kryterium wyznaczania granicy obowiązku wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem UE w polskim porządku prawnym, w: *Doświadczenia prawne pierwszych lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej* (pod red. *S. Biernata, S. Dudzika*), Warszawa 2011; *S. Soltysiński*, Are Trade Secrets Property?, IIC 1986, Nr 4; tenże, Charakter praw wynalazcy, *Poznań* 1967; tenże, Koegzystencja koncepcji deliktów wykorzystywania cudzej renomy i wprowadzania w błąd konsumenta a wolność naśladownictwa w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, w: *Wspólnotowe i krajowe regulacje prawne w dziedzinie ochrony własności przemysłowej* (pod red. *A. Adamczak*), Kielce 2005; tenże, Licencje na korzystanie z cudzych rozwiązań technicznych, Warszawa 1970; tenże, O niektórych aspektach ochrony własności intelektualnej i szansach poprawy innowacyjności polskiej gospodarki: refleksje agnostyka, ZNUJ PPWI 2014, Nr 126; tenże, Powstanie i rozwój prawnych form ochrony wynalazcy na przestrzeni XIV–XVIII w., *Czasopismo Prawno-Historyczne* 1966, Nr 1; tenże, Prawo patentowe Stanów Zjednoczonych Ameryki, ZNUJ PPWI 1976, Nr 6; *J. Stanek*, Patentowanie genów ludzkich, Warszawa 2016; *M. Staszków*, *Zarys prawa wynalazczego*, Warszawa 1974; *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy* (pod red. *A. Wróbla*), t. I, Warszawa 2010; *P. Stec*, Pojęcie i zakres domeny publicznej w prawie polskim, PS 2008, Nr 4; *A. Szajkowski*, *Wynalazki wspólne. Aspekty prawne*, Wrocław 1982; *J. Szajnar*, Co nam zostało z Keck i Mithouard? – analiza orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości inspirowanego wyrokiem z 24.11.1993 r. w sprawach połączonych: C-267/91 i C-268/91 Postępowanie karne przeciwko Bernardowi Keck i Danielowi Mithouard, EPS 2015, Nr 9; *K. Szczepanowska-Kozłowska*, *Patent europejski. Przedmiotowy zakres ochrony*, Warszawa 1998; tenże, Wyczerpanie praw własności przemysłowej. Patent i prawo ochronne na znak towarowy, Warszawa 2003; tenże, *Znak towarowy a prawo autorskie*, w: *Oblicza prawa cywilnego. Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi Janowi Bleszyńskiemu* (pod red. *K. Szczepanowskiej-Kozłowskiej*), Warszawa 2013; *J. Szczotka*, *Najem i użyczenie egzemplarzy utworu jako odrębne pola eksploatacji*, Warszawa 2013; *F. Szenwic*, *Systemy prawodawstw patentowych a przyszłe prawo patentowe*, GSW 1918, Nr 2–3;

J. Szwaja, Francuskie prawo patentowe, ZNUJ PPWI 1976, Nr 6; *T. Targosz*, Domena publiczna w prawie autorskim, w: Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro (pod red. *J. Barty*, *A. Matlaka*), ZNUJ PPWI, Nr 100; tenże, Miejsce porozumienia TRIPS w prawie polskim, KPP 2005, Nr 3; *A. Taubmann*, A Practical guide to working with TRIPS, Oxford 2011; *A. Tischner*, Kumulatywna ochrona wzornictwa przemysłowego w prawie własności intelektualnej, Warszawa 2015; taż, Wzory przemysłowe między Scyllą a Charybdą, RPEiS 2015, Nr 2; taż, Zakaz nieuczciwego naśladownictwa w art. 13 u.z.n.k. w kontekście rozbudowanej ochrony postaci produktu w prawie własności intelektualnej z uwzględnieniem prawa UE, w: Prawo konkurencji. 25 lat. Pierwszy Polski Kongres Prawa Konkurencji (pod red. *T. Skocznego*), Warszawa 2016; taż, Zbieg ochrony wzorów przemysłowych w prawie własności przemysłowej i prawie autorskim à la polonaise – refleksje po wyroku TS w sprawie C-168/09 Flos v. Semeraro, EPS 2011, Nr 7; *E. Traple*, Stosunek czynu nieuczciwej konkurencji do praw własności intelektualnej, ZNUJ PPWI 2001, Nr 77; taż, Ustawowe konstrukcje w zakresie majątkowych praw autorskich i obrotu nimi w dobie kryzysu prawa autorskiego, Kraków 1990; *E. Traple*, *W. Tabor*, Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej w świetle tekstu sztokholmskiego, ZNUJ PPWI 1977, Nr 10; *A. Troller*, Immaterialgüterrecht, Patentrecht, Markenrecht, Muster und Modellrecht, t. I, Basel–Frankfurt am Main 1983; t. II, Basel 1983; tenże, Wesen und Unwesen der Marke, w: Festschrift für Philip Möhring, München 1965; *M. Trzebiatowski*, Autorskoprawny status znaku towarowego (przegląd doktryny), MoP 2011, Nr 5; tenże, Obowiązek używania znaku towarowego. Studium z prawa polskiego na tle prawnoporównawczym, Warszawa 2007; tenże, Słowny znak towarowy jako utwór prawnoautorski – glosa do wyroku SN z 22.06.2010 r. (IV CSK 359/10), Glosa 2010, Nr 1; Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz (pod red. *C. Banasińskiego*, *E. Piontki*), Warszawa 2009; Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz (pod red. *A. Stawickiego*, *E. Stawickiego*), Warszawa 2011; *E. Wadle*, Entwicklungslinien des deutschen Markenschutzes im 19 Jahrhundert, GRUR Int. 1979, Nr 6; tenże, Fabrikenzeichenschutz und Markenrecht. Geschichte und Gestalt des deutschen Markenschutzes im 19 Jahrhundert, cz. 1, Berlin 1977; cz. 2, Berlin 1984; tenże, Geistiges Eigentum, Weinheim 1996; *W. Wallace*, Geschmacksmusterschutz in Großbritannien, GRUR Int. 1974; *J. Widło*, Zastaw rejestrowy na prawach, Warszawa 2008; Własność intelektualna w Światowej Organizacji Handlu (WTO) (pod red. *J. Barty*, *R. Markiewicza*), Kraków 1998; *I. Wiszniewska*, Granice kartelowo-prawne ważności licencji patentowych, Wrocław 1991; *E. Wojcieszko-Głuszko*, Ochrona prawna know-how w prawie polskim na tle prawnoporównawczym, ZNUJ PPWI 2002, Nr 81; *J. Wyróżumski*, Zagadnienie początków prawnej ochrony wynalazku w Polsce, ZNUJ PPWI 1978, Nr 18; *M. Załucki*, Europejskie prawo znaków towarowych. Zagadnienia konstrukcyjne, Warszawa 2009; *W. Załuski*, Schemat ekonomicznego ujęcia prawa własności intelektualnej, w: Analiza ekonomiczna w zastosowaniach prawniczych (pod red. *J. Stelmacha*, *M. Saniewickiej*), Warszawa 2007; *K. Zaradkiewicz*, Instytucjonalizacja wolności majątkowej. Koncepcja prawa podstawowego własności i jej urzeczywistnienie w prawie prywatnym, Warszawa 2013; *F. Zoll*, Prawa na dobrach niematerialnych, w: Encyklopedia Podręczna Prawa Publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego) (pod red. *Z. Cybichowskiego*), t. 2, Warszawa 1928; tenże, Przedmiot praw rzeczowych, KPP 1938, Nr 3; tenże, Zagadnienia kodyfikacyjne z zakresu prawa rzeczowego, PN 1925; *H. Żakowska-Henzler*, Przyszłość prawa patentowego – podstawowe problemy i kontrowersje, w: Prawo w XXI wieku. Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk (pod red. *W. Czaplńskiego*), Warszawa 2006; taż, Rynek wewnętrzny Unii Europejskiej a prawo własności przemysłowej, Warszawa 2013; taż, Wynalazek biotechnologiczny. Przedmiot patentu, Warszawa 2006; *Ł. Żelechowski*, Ochrona oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji. Dylematy wokół charakteru cywilnoprawnego reżimu ochrony, w: Prawo konkurencji. 25 lat. Pierwszy Polski Kongres Prawa Konkurencji (pod red. *T. Skocznego*), Warszawa 2016; tenże, Zastaw zwykły i rejestrowy na prawach własności przemysłowej, Warszawa 2011; tenże, Zgłoszenie znaku towarowego jako źródło własności w rozumieniu art. 1 Protokołu

§ 1. Geneza i zarys rozwoju systemu prawa własności przemysłowej

I. Uwagi wstępne

Powstawanie wynalazków, a następnie ich stosowanie w praktyce, należy odróżnić od udzielania twórcy lub innej osobie ochrony prawnej na te rozwiązania przez władzę zwierzchnią (np. króla, państwo). Udzielenie takiej ochrony nie jest bowiem koniecznym warunkiem tworzenia i wdrażania do praktyki wynalazków i innych rozwiązań technicznych. Także znak towarowy i geograficzne oznaczenie pochodzenia, jako zjawiska gospodarczo-psychologiczne, istnieją niezależnie od jakiegokolwiek regulacji prawnej. To samo odpowiednio dotyczy wzorów przemysłowych. Również utwory literackie, artystyczne, kinematograficzne itd. powstają niezależnie od przepisów prawa. Wszystkie wymienione wytwory umysłu ludzkiego (dobra niematerialne) nie są bowiem produktami norm prawnych. Przepisy mogą jedynie określać, zgodnie z wolą prawodawcy, warunki objęcia ich ochroną prawną. 1

Możliwość uzyskania ochrony prawnej wpływa jednak, chociaż o zakresie trudnym do dokładnego ustalenia, obok wielu innych przesłanek, na decyzję o podejmowaniu prac nad nowymi utworami literackimi, kinematograficznymi, nad nowymi rozwiązaniami technicznymi (włącznie z ich finansowaniem, nakładami na reklamę itd.), a także na decyzję o rozpoczęciu używania znaków towarowych itd. Do tych innych czynników, istotnych dla podjęcia takich decyzji, należy przede wszystkim sposób zorganizowania społeczeństwa (system demokratyczny, system autorytarny) i sposób zorganizowania gospodarki (system gospodarki rynkowej, gospodarki centralnie zarządzanej). Jak pokazuje bowiem historia, wywierają one znaczący wpływ na szybkość i wielkość zjawiska powstawania, a następnie upowszechniania, wymienionych dóbr niematerialnych w społeczeństwie.

Tworzenie, a zwłaszcza wdrażanie do praktyki, nowych rozwiązań technicznych wyznacza stopień postępu technicznego w społeczeństwie, a tym samym ma wpływ, obok innych parametrów (np. nakładów na inwestycje produkcyjne, wysokość wydatków konsumpcyjnych), na wielkość dochodu narodowego wytwarzanego w tym państwie, a przez to na stopień zamożności społeczeństwa. Także wygląd towarów lub ich opakowań, kwalifikowany jako wzory przemysłowe, jest bardzo ważnym czynnikiem promocji produktów na rynku i wpływa na wielkość ich zbytu oraz pośrednio na dochód narodowy państwa. **To samo dotyczy używania znaków towarowych.** Towary powinny bowiem charakteryzować się dobrą i stałą jakością, co jest w gospodarce rynkowej bezwzględnie koniecznym warunkiem ich zbywania. Znaki towarowe umożliwiają wyszukiwanie przez nabywców towarów spełniających określone oczekiwania, mających pewne właściwości i tym samym stymulują zbyt tych towarów, co określa bezpośrednio dochody przedsiębiorstw, a pośrednio wpły- 2

wa na wielkość dochodu narodowego danego państwa. Również używanie geograficznych oznaczeń pochodzenia wywołuje takie same skutki.

- 3 **Współcześnie konkurencja przedsiębiorstw jest głównym motorem rozwoju gospodarczego. Udzielanie ochrony prawnej w postaci czasowo ograniczonego, wyłącznego prawa korzystania z (stosowania) wynalazków i innych rozwiązań technicznych, jak również objęcie analogiczną ochroną prawną wzorów przemysłowych, znaków towarowych i geograficznych oznaczeń pochodzenia, wzmacnia konkurencję przedsiębiorstw.** Czasowo ograniczone prawne monopole na rozwiązania techniczne co do zasady znacznie bardziej intensyfikują konkurencję przedsiębiorstw w płaszczyźnie dokonywania i wdrażania do praktyki innowacji technicznych, niż je ograniczają w sferze produkcji i dystrybucji. Również limitowane czasowo prawa wyłączne dotyczące wyglądu towarów lub ich opakowań w większym stopniu stymulują konkurencję w zakresie tworzenia nowych rozwiązań o charakterze estetycznym niż ją ograniczają w fazie produkcji i dystrybucji towarów. To samo dotyczy znaków towarowych i geograficznych oznaczeń pochodzenia. Ich używanie pozwala nabywcy, najczęściej na podstawie własnego doświadczenia, zidentyfikować na rynku produkty o wysokiej jakości i innych poszukiwanych cechach, co przekłada się na popyt na te towary, a to z kolei wywołuje ich zwiększoną podaż i przez to stymuluje konkurencję wytwórców i dystrybutorów tych towarów.
- 4 Powyższe stwierdzenia są aktualne przede wszystkim w państwach, w których gospodarka jest oparta na systemie wolnego rynku. W krajach, w których gospodarkę rządzi „mityczny planista”, system ochrony prawnej wymienionych dóbr niematerialnych nie może mieć istotnego znaczenia dla rozwoju gospodarczego. Dotyczy to w całej rozciągłości wynalazków, wzorów przemysłowych, znaków towarowych i innych dóbr niematerialnych wykorzystywanych w toku działalności gospodarczej. Kluczowe decyzje gospodarcze są bowiem podejmowane niezależnie od przedsiębiorstw. Ta teza nie odnosi się w pełni do utworów literackich, artystycznych, kinematograficznych itd. podlegających ochronie prawnoautorskiej. Wielkie dzieła, jak uczy historia cywilizacji, powstawały niezależnie od systemu gospodarczego oraz charakteru ustroju państwa. Można jednak wyrazić pogląd, że system demokratyczny, którego koniecznym składnikiem są realnie przyznane prawa człowieka, istotnie sprzyja twórczości literackiej, artystycznej itd.
- 5 Poniżej zostanie przeprowadzona charakterystyka genezy i rozwoju form ochrony prawnej wynalazków, znaków towarowych, geograficznych oznaczeń pochodzenia i wzorów przemysłowych. Model ochrony prawnej wynalazków stanowi pierwowzór ochrony innych rozwiązań technicznych (np. wzorów użytkowych, nowych odmian roślin, topografii układów scalonych). Natomiast model ochrony znaków towarowych jest w gruncie rzeczy prototypem ochrony wszystkich oznaczeń wyróżniających towary i usługi – znaków usługowych, geograficznych oznaczeń pochodzenia, a także, jak się wydaje, co najmniej w istotnej części, obok nazwiska, oznaczeń wyróżniających przedsiębiorstwo. Jednakże geograficzne oznaczenia pochodzenia, co wymaga podkreślenia, uzyskały z czasem, w stosunku do znaków towarowych, samodzielny charakter i stały się już odrębną kategorią prawną. Jeżeli chodzi o oznaczenia wyróżniające przedsiębiorstwo, to współcześnie punktu ciężkości ich ochrony należy upatrywać w normach dotyczących ochrony dóbr osobistych i w prawie o zwalczaniu nieuczciwej

konkurencji, które to dziedziny prawa nie wchodzą w zakres niniejszego tomu Systemu Prawa Prywatnego. Szczególną pozycję w systemie prawa mają wzory przemysłowe (wzory zdobnicze). Wynika to z faktu, iż bardzo często mogą one być przedmiotem ochrony kumulatywnej. Obok ochrony właściwej wzorom przemysłowym (ochrony szczególnej) może bowiem być udzielana na ten sam przedmiot ochrona prawnoautor-ska lub przewidziana dla znaków towarowych.

Problematyka utworów prawnoautorskich jest przedmiotem uwagi w niniejszym rozdziale, jak również w t. 14A, 14B i 14C Systemu Prawa Prywatnego, tylko w ograniczonym zakresie. Nie wchodzi ona bowiem w obręb prawa własności przemysłowej¹. Inaczej rzecz się przedstawia w przypadku prawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Jest to bowiem część własności przemysłowej w klasycznym rozumieniu, zdefiniowanej w konwencji paryskiej. W tomach 14A, 14B i 14C Systemu Prawa Prywatnego jest ona jednak uwzględniana jedynie w bezwzględnie koniecznym zakresie. Prawo o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji stanowi bowiem przedmiot odrębnego tomu Systemu Prawa Prywatnego – t. 15, Prawo konkurencji.

II. Wynalazki i inne rozwiązania techniczne

Wynalazki towarzyszą człowiekowi od chwili jego pojawienia się na ziemi jako istoty rozumnej. Dlatego historia wynalazków to faktycznie historia cywilizacji. Do pierwszych, niejako przełomowych wynalazków, powstałych jeszcze w czasach prehistorycznych lub starożytnych, należą: koło (na którego podstawie powstały: koło jezdne, koło garncarskie, tokarka, wrzeciono, kołowrót, wielokrążek, koło zębate itp.), łuk, żagiel, pojazd kołowy, kierat, wiosła, żarna². 6

Niewątpliwie przez większą część historii ludzkości nowe rozwiązania techniczne powstawały i były stosowane przy braku jakiegokolwiek instrumentarium prawnego. Rozwój cywilizacji przynosił jednak zmiany także w tym obszarze. Najwcześniejsze środki ochrony prawnej rozwiązań technicznych, w kolejnych stadiach rozwoju społeczno-gospodarczego, były stopniowo zastępowane przez coraz doskonalsze regulacje prawne.

Piśmiennictwo wyróżnia następujące fazy rozwoju ochrony prawnej rezultatów twórczości technicznej: okres przywilejów, okres ustaw krajowych, okres umiędzynarodowienia ochrony patentowej. Dodatkowo wymienia się niekiedy także czwartą fazę – globalizację³. Poszczególne fazy nie mogą być w pełni wyodrębnione z pozostałych. Powyższy podział zmierza raczej do podkreślenia cech dominujących w określonym czasie. Nie ulega bowiem wątpliwości, że obok utrzymującej się jeszcze w niektórych krajach (np. w Austrii, w carskiej Rosji) praktyki udzielania przywilejów, w innych obowiązywały już w tym samym czasie ogólne ustawy – pierwowzory dzisiejszych ustaw patentowych (w Anglii, we Francji, w Stanach Zjednoczonych). Także okres internacjonalizacji ochrony wynalazków i innych przedmiotów własności przemysłowej pokrywa się częściowo z fazą nazywaną globalizacją ochrony tej własności (w szerszym ujęciu – własności intelektualnej). 7

¹ Zob. System PrPryw, t. 13, 2013.

² Zamiast wielu zob. *M. Staszko*, Zarys prawa wynalazczego, s. 10 i 11; zob. także: Encyklopedia odkryć i wynalazków.

³ Zob. *du Vall*, Prawo patentowe, s. 24 i n. i powołana tam krajowa i zagraniczna literatura przedmiotu.

8 W antycznym Rzymie nie dostrzegano wartości w odkryciach z dziedziny techniki, czy szerzej – nauk przyrodniczych⁴. Praca rzemieślników nie cieszyła się poważaniem. Ponadto szeroki dostęp do niewolników czynił zbędnymi starania o intensyfikację pracy ludzkiej lub jej zastąpienie siłami przyrody⁵. Brak było także przemysłu, którego istnienie „wymusza” ochronę prawną nowych rozwiązań technicznych. Dlatego w okresie antyku, zarówno klasycznego (od VIII w. przed narodzeniem Chrystusa), jak i chrześcijańskiego (do VI w. po narodzeniu Chrystusa), nie wykształciły się jakiegokolwiek formy ochrony prawnej nowych i użytecznych rozwiązań technicznych. W szczególności antyczni jurysci nie rozszerzyli ówczesnego pojęcia własności rzeczy na niematerialne wytwory umysłu człowieka.

9 W średniowieczu powstawały różnego rodzaju cechy i gildie. Rzemieślnicy i kupcy mogli prowadzić działalność tylko w ramach tych organizacji, stosując się do ich wewnętrznych przepisów (statutów). Zasadą był przymus członkostwa w cechu. Rzemieślnik był zobowiązany do wytwarzania jedynie w przewidziany sposób, ustalonej wielkości, wskazanego rodzaju produktu, o takich samych cechach użytkowych i jakościowych. Niestosowanie się do reguł było zagrożone surowymi sankcjami. Funkcjonowanie cechów, obok pozytywnych skutków, prowadziło również do niekorzystnych następstw⁶. Znajdowały one wyraz w systematycznym zwalczaniu wszelkich odstępstw od zasady równości jako naczelnej zasady organizacji cechowej. Tępienie wszelkiej indywidualności prowadziło także do tamowania jakiegokolwiek działalności twórczej, w tym wynalazczości. Z rozmaitych powodów były podejmowane na przestrzeni stuleci przez władze królewskie lub ówczesne parlamenty, próby ograniczenia lub nawet likwidacji cechów. Te działania nie doprowadziły jednak do zniesienia cechów, które utrzymały się w niektórych państwach, jako znacząca forma organizacyjna działalności gospodarczej, do połowy XIX w.⁷

Praktyka cechów i gildii oraz stosowane zasady nie miały dostrzegalnego wpływu na kształtowanie się i powstanie późniejszego systemu patentowego. Zasadą była bowiem nie tylko niechęć, ale wręcz zakaz stosowania nowych rozwiązań technicznych przez rzemieślników skupionych w danym cechu⁸. Jeżeli nawet powstawały nowe roz-

⁴ Zob. zamiast wielu S. Grzybowski, *Ochrona wynalazków*, s. 1119; W. Dajczak, *Rzymska res incorporalis*, s. 70 i powołana tam obszernie literatura; zob. również recenzję tej monografii autorstwa M. Kuryłowicza, *Rej*, 2009, Nr 10, s. 186 i n.

⁵ Zob. zamiast wielu F. Zoll, *Prawa na dobrach niematerialnych*, s. 701; S. Grzybowski, *Ochrona wynalazków*, s. 1119; T. Calame, w: *Schweizerisches Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht*, s. 10 i powołana tam literatura.

⁶ Zob. o tych działaniach w Anglii, Francji, Niemczech, Rosji i Królestwie Polskim, zamiast wielu A. Okolski, *Wykład prawa administracyjnego*, s. 289 i n.

⁷ Jak zauważa J. Rutkowski, *Historia gospodarcza Polski*, s. 177, „atak” szlachty przeciwko cechom w XVI w. i konstytucje sejmowe z lat 1538 i 1552 znoszące cechy, nie były faktycznie przeprowadzone. Przeciwnie, w XVI i XVII w. założono szereg nowych cechów, a dawniej założone przetrwały „przeważnie aż do końca istnienia dawnej Polski”. Również B. Orłowski, *Historia techniki polskiej*, s. 41, podnosi, iż „obiektem szczególnych jej [szlachty – uwaga R. S.] ataków były organizacje cechowe, które parokrotnie nawet znoszono, po raz pierwszy statutem wrocławskim w 1423 r. Na przekór tym restrykcjom cechy przetrwały i w drugiej połowie XVI stulecia osiągnęły największe w naszych dziejach rozpowszechnienie”.

⁸ F.-K. Beier, *Wettbewerbsfreiheit und Patentschutz*, s. 124, przytacza wielokrotnie powoływane w literaturze, następujące postanowienia dokumentu cechu z Torunia z 1523 r.: „rzemieślnik nie może coś nowego wymyśleć, wynaleźć lub stosować”. O wroziej postawie cechów w stosunku do wynalazków zob. także A. Piłtenko, *Das Recht des Erfinders*, s. 52–54; W. Czempińska, *Rozwój pojęć o ochronie praw wynalazcy*, s. 4–5.

wiązania, to były uważane za wspólne dobro cechu⁹. Dlatego można wyrazić pogląd, iż reguły obowiązujące w cechach w praktyce wykluczały powstawanie wynalazków i tym samym nie mógł być aktualny problem ochrony prawnej udzielanej na nowe i użyteczne rozwiązania techniczne. W konsekwencji system cechów i gildii nie przyczynił się w jakimkolwiek stopniu do wykształcenia się systemu patentowego.

Z czasem jednak wykształciła się praktyka niektórych władców (królów, książąt), miast, a nawet hierarchów kościelnych (biskupów), przyznawania przywilejów osobom sprowadzającym nowe towary lub prowadzącym określoną działalność produkcyjną. Takie przywileje były udzielane nie tylko cechom i gildiom, ale także osobom nienależącym do tych korporacji. Przywileje przełamywały zatem rygorystykę regulacji cechów oraz gildii i umożliwiały prowadzenie działalności przez osoby pozostające poza ich strukturami. W ogólnym ujęciu takie przywileje polegały na przyznaniu terytorialnie i najczęściej czasowo ograniczonej wyłączności na prowadzenie handlu lub wykonywanie określonej działalności wytwórczej. Główną przyczyną udzielania tych przywilejów były względy fiskalne, ponieważ w zamian za udzielenie przywileju jego beneficjent uiszczal do skarbcza królewskiego znaczną sumę pieniężną, a nawet, w przypadku niektórych przywilejów, władca uczestniczył w dochodach, jakie przynosiła „uprzywilejowana” działalność gospodarcza. Obok celów fiskalnych praktyka udzielania przywilejów była podyktowana także intencją podniesienia poziomu gospodarczego kraju lub miasta. Znana jest przykładowo praktyka królów angielskich zachęcania obcych rzemieślników i kupców do osiedlania się w Anglii i wykonywaniu rzemiosła lub prowadzenia handlu na podstawie udzielonych przywilejów. Z czasem ta praktyka została przyjęta przez inne państwa, w tym również przez Polskę.

Udzielenie przywileju było jedynie aktem łaski królewskiej (książęcej) lub innych osób. Nie przysługiwało w dzisiejszym rozumieniu roszczenie o jego udzielenie¹⁰. Przyznane przywileje mogły także zostać odwołane w każdym czasie. Zdarzało się również, iż nowy władca unieważniał część lub wszystkie przywileje i dotychczasowy ich beneficjent musiał ewentualnie ponownie ubiegać się o udzielenie takiego przywileju. Nawet jeżeli te przywileje nie zostały unieważnione, to ich beneficjenci ubiegali się o ich potwierdzenie (i ewentualnie o rozszerzenie) przez kolejnych władców. Dlatego te przywileje można kwalifikować jako arbitralne i fakultatywne.

Wśród wielu przywilejów królewskich (książąt), hierarchów kościelnych i miejskich były także przywileje dotyczące nowych i użytecznych rozwiązań technicznych – wynalazków (przywileje wynalazcze)¹¹. Te przywileje ustanawiały jednocześnie zezwolenie na stosowanie określonego rozwiązania technicznego oraz wyłączność ich stosowania. Kluczowe znaczenie, inaczej niż współcześnie w gospodarce rynkowej, z jej podstawową zasadą, jaką jest wolność gospodarcza, miało zezwolenie na stosowanie wynalazków. Zabezpieczało ono bowiem przed żądaniem cechów, jak również

⁹ Zamiast wielu *H.-P. Götting*, *Gewerblicher Rechtsschutz*, s. 13.

¹⁰ Zob. w kwestii dowolności udzielania przywilejów we Francji – *F. Pollaud-Dulian*, *Droit de la propriété industrielle*, s. 63–64.

¹¹ Część piśmiennictwa przyjmuje, iż pierwszy znany taki przywilej został udzielony przez króla *Edwarda VI* w Anglii w 1331 r. flamandzkiemu tkaczowi, *J. Kemper* – zob. *F. Zoll*, Wstęp, w: *Ponikło, Gutowski*, *Polskie prawo patentowe*, s. 23; *F.-K. Beier*, *Wettbewerbsfreiheit und Patentschutz*, s. 124 i powołana tam literatura. Jednakże wcześniejszy jest czeski przywilej ochrony wynalazku odwodnienia kopalń igławskich, udzielony w 1315 r. przez *Jana Luksemburczyka* – zob. zamiast wielu *S. Soltysiński*, *Powstanie i rozwój*, s. 94.

innych producentów, którzy mogli domagać się, z różnych powodów, a w szczególności w celu zapewnienia ochrony wyłączności własnej działalności gospodarczej, zaniechania stosowania określonego wynalazku. Obydwa składniki takiego przywileju, zezwolenie na stosowanie wynalazku, a przede wszystkim udzielenie wyłączności (monopolu) na to stosowanie, pozwalają na jego kwalifikację jako prototypu dzisiejszego patentu¹². Dodatkowo wskazuje na to nazwa tych przywilejów – *lettres patentes* (listy otwarte). To określenie informuje, iż można było zapoznać się z treścią dokumentu bez złamania pieczęci. Od tej łacińskiej nazwy wywodzi się również nazwa „patent”, używana współcześnie w bardzo wielu językach na określenie czasowo i terytorialnie ograniczonego, wyłącznego prawa stosowania wynalazku – patentu¹³.

12 Przywileje na wynalazki, analogicznie do przywilejów na działalność wytwórczą w określonej dziedzinie lub handel określonym towarem, były terytorialnie ograniczone. Najczęściej udzielano je, inaczej niż „ogólne” przywileje, na okres 5–20 lat. Mogły być jednak niekiedy dziedziczone. Wynalazca był zobowiązany stosować swój wynalazek lub udostępnić za opłatą to rozwiązanie innym osobom. Był to zatem prototyp dzisiejszej umowy licencyjnej. Osoby trzecie, bez zezwolenia beneficjenta przywileju, nie mogły stosować tego rozwiązania. Naruszenie tego zakazu było zagrożone najczęściej sankcjami karnymi. Właściwe „organy” ówczesnych państw były zobowiązane udzielać ochrony beneficjentowi takich przywilejów. Przywileje mogły być udzielane również na już znane i stosowane w innych krajach rozwiązania techniczne. Takie przywileje stanowią prototyp późniejszych, szeroko rozpowszechnionych, w wielu krajach, patentów importowych, nazywanych także niekiedy patentami wprowadzonymi¹⁴.

13 Praktyka udzielania przywilejów na wynalazki występowała w średniowieczu nie tylko w krajach Europy Zachodniej¹⁵, ale również w Czechach i w Polsce¹⁶. Ich domeną było górnictwo i hutnictwo¹⁷. W świetle dotychczasowych badań historycznych i prawnohistorycznych najstarsze przywileje dla wynalazków w Europie Środkowej pochodzą z obszarów Czech, Moraw, Miśni oraz Śląska i datują się na XIV i początek XV w. Przedmiotem tych przywilejów były górnicze urządzenia odwadniające, co wiąże się z intensywnym rozwojem w tym czasie górnictwa kruszcowego. Co się tyczy ziem polskich, to zbadane dotąd źródła pozwalają na ustalenie, iż w XV w. na tych ziemiach wydano 5 przywilejów górniczych o charakterze patentowym. Natomiast

---

¹² Zamiast wielu *F.-K. Beier*, Wettbewerbsfreiheit und Patentschutz, s. 124 i powołana tam literatura przedmiotu.

¹³ Zamiast wielu *H.-P. Götting*, Gewerblicher Rechtsschutz, s. 16.

¹⁴ Zamiast wielu *B. Dölemeyer*, Einführungsprivilegien, s. 207 i n.

¹⁵ Zamiast wielu *M. Silberstein*, Erfindungsschutz, s. 41 i n.; *F.-K. Beier*, Wettbewerbsfreiheit und Patentschutz, s. 124.

¹⁶ Zob. *S. Soltysiński*, Powstanie i rozwój, s. 91–117; *D. Molenda*, Patent a postęp, s. 73–88; *J. Wyrzomski*, Zagadnienie początków prawnej ochrony wynalazku, s. 17–34 i powołane tam obszernie piśmiennictwo. Literatura zachodnia, jak wynika z lektury wielu opracowań naukowych, nie dostrzega tego zagadnienia, ograniczając się wyłącznie do kilku krajów Europy Zachodniej (Francji, Niemiec, Niderlandów, Szwajcarii, Anglii i Włoch). Przechodzi się do porządku nad faktem, iż w okresie XV–XVI w. występował równomierny rozwój gospodarczy w zachodniej części naszego kontynentu oraz krajach dzisiejszej Europy Środkowej (w Czechach i Polsce). Dlatego bezwzględnie potrzebne są dalsze badania historyków polskich nad praktyką udzielania przywilejów na wynalazki na ziemiach polskich w tym czasie, a następnie publikowanie rezultatów tych badań w językach obcych.

¹⁷ *B. Orłowski*, Historia techniki polskiej, s. 49–56.

z okresu 1503–1563 znane są, bez uwzględnienia wynalazków śląskich, przywileje w liczbie 10 dla wynalazków górniczych i 3 dla wynalazków lutniczych. Zapoznanie się z treścią tych przywilejów umożliwia rekonstrukcję cech charakterystycznych wynalazków. Tymi cechami są użyteczność wynalazku oraz jego nowość na terytorium Polski. Przywileje miały charakter czasowy (ochrona była przyznawana na okres od 16 do 20 lat). Udzielenie przywileju było połączone z uiszczeniem opłaty na rzecz władcy¹⁸. Ta praktyka uzasadnia, postawioną już w latach 60. ubiegłego wieku w krajowej nauce, tezę, iż ziemie polskie były, obok Wenecji (zob. niżej) i Czech, przodującym ośrodkiem kształtowania się w XIV i XV w. form prawnych ochrony wynalazków¹⁹.

W nowszej literaturze podaje się już częściowo odmienną liczbę przywilejów na wynalazki w górnictwie udzielonych w XV i XVI w.²⁰ Ten fakt także wskazuje na potrzebę dalszych badań prawnohistorycznych.

Niestety nie zostały dotąd przeprowadzone badania dotyczące rozwoju udzielania ochrony na wynalazki na ziemiach polskich w późniejszym okresie – w XVII i XVIII w. Ten okres bezspornie także zasługuje na uwagę polskich historyków prawa²¹. W Polsce występowały bowiem, na skalę nieznaną w ówczesnej Europie, lattyfundia magnackie (rodzin Potockich, Radziwiłłów, Zamoyskich itp.), w których prowadzono dobrze zorganizowaną, o zróżnicowanym charakterze, działalność gospodarczą. Można założyć, iż w tej działalności były stosowane nowe rozwiązania techniczne. Nie można również przeoczyć faktu istnienia bardzo dużej liczby miast prywatnych, w których stosunki społeczne i, co należy podkreślić, gospodarcze, regulowały ordynacje, które mogły zawierać postanowienia dotyczące bezpośrednio lub pośrednio stosowanych w toku działalności gospodarczej nowych rozwiązań technicznych. Jest wysoce prawdopodobne, iż nowe rozwiązania techniczne w lattyfundiach magnackich i w miastach prywatnych stanowiły przedmiot przywilejów w powyższym znaczeniu.

Pierwszym znanym obecnie, już ogólnym, aktem prawnym, regulującym zasady ochrony wynalazków, jest ustawa wydana w 1474 r. w Wenecji. Ustawa ta przewidywała obowiązek przedstawiania przez twórcę władzom tej Republiki nowego rozwiązania technicznego, które nie było dotąd stosowane w Wenecji. Władze Republiki zapewniały takiej osobie w okresie 10 lat wyłączność wykonywania i zbytu takiego urządzenia pod sankcją zasądzenia od osoby bezprawnie stosującej wynalazek 100 dukatów na rzecz wynalazcy, a także zniszczenia bezprawnie wyprodukowanego urządzenia. Ta regulacja nie mogła być jednak wzorcem dla późniejszych ustaw patentowych, ponieważ została zapomniana na kilkaset lat. Niewątpliwie jest jednak dzisiaj – po jej odkryciu w archiwach weneckich w 1936 r. – zasługującym na uwagę, znaczącym faktem w rozwoju systemu ochrony prawnej wynalazków²².

14

¹⁸ Zob. *S. Soltysiński*, Powstanie i rozwój, s. 91 i n.; *D. Molenda*, Patent a postępek, s. 73 i n.; *J. Wyrozumski*, Zagadnienie początków prawnej ochrony wynalazków, s. 17 i n.

¹⁹ Zob. *S. Soltysiński*, Powstanie i rozwój, s. 92.

²⁰ *B. Orłowski*, Historia techniki polskiej, s. 52, podaje, jednak bez charakterystyki odpowiednich dokumentów, liczbę 6 przywilejów górniczych w XV w. oraz 22 w XVI w.

²¹ Zob. jednak *J. Wyrozumski*, Zagadnienie początków prawnej ochrony wynalazków, s. 31, który wymienia, odwołując się do materiałów źródłowych, przywilej z 1611 r., udzielany przez króla *Zygmunta III*, na wynalazek „młyna popychowego”.

²² Zob. na temat tej ustawy, zamiast wielu *La Legge veneziana sulle invenzioni*, Milano 1974; *S. Soltysiński*, Powstanie i rozwój, s. 100–103; *M. Staszów*, Zarys prawa wynalazczego, s. 13–15; *H. Norman*, Intellectual Property Law, s. 86–87.

15 Powszechnie dzisiaj zauważanym aktem w piśmiennictwie z dziedziny prawa patentowego i prawa antymonopolowego (prawa konkurencji) jest *Statute of Monopolies* z 1624 r. Ta ustawa, wydana w Anglii, była skutkiem silnego sprzeciwu parlamentu wobec rozpowszechnianych na bardzo szeroką skalę nieprawidłowości w udzielaniu przywilejów przez tamtejszych władców. *Statute of Monopolies* unieważnił wszystkie wcześniejsze przywileje i zakazał udzielania nowych (art. 1). Z tego powodu może być uznany za pierwszy w historii akt prawny dotyczący zwalczania gospodarczych monopolii. Ustanowił jednak wyjątek, jakim było udzielanie patentów na wynalazki. Zgodnie z tą regulacją, mogły one być udzielane na okres najwyżej 14 lat pierwszemu i prawdziwemu wynalazcy nowych i użytecznych produktów lub metod wytwarzania (art. 6). Równocześnie jednak wyłączono od patentowania wynalazki sprzeczne z prawem lub dobrem ogółu. *Statute of Monopolies* zmierzał do pobudzania postępu technicznego i rozwoju gospodarczego poprzez przyznawanie wynalazcy za jego dokonanie swoistej rekompensaty w postaci czasowo ograniczonego prawa wyłącznego stosowania tego rozwiązania. Twórcy tego aktu prawa, jak podkreśla piśmiennictwo, zmierzali do realizacji dwóch funkcji, jakie przypisuje się współcześnie także ustawodawstwu patentowemu, a mianowicie do zachęcenia do prac nad nowymi wynalazkami i ich stosowania, jak również do kwalifikowania tego prawa jako „nagrody” za poniesiony wysiłek twórczy²³. Tym uzasadnieniem odróżniał się zatem monopol patentowy od innych monopolii gospodarczych niezgodnych z interesem ogółu społeczeństwa. *Statute of Monopolies* obowiązywał, bez zmian, przez ponad 200 lat. Został zmieniony w 1852 r., kiedy przyznano wynalazcy prawo domagania się udzielenia patentu i postanowiono o powołaniu Urzędu Patentowego. Ten akt prawny nie przewidywał zatem, przez większość okresu swojego obowiązywania, roszczenia o udzielenie patentu. W praktyce udzielano patent każdemu wynalazcy, który zgłosił wynalazek²⁴. Dopiero w 1883 r. został zastąpiony przez inną ustawę. *Statute of Monopolies* zamyka w Anglii okres udzielania przywilejów i faktycznie otwiera nową epokę udzielania patentów²⁵. Na jego podstawie wydano ponad 2 tysiące patentów, w większości pod koniec XVIII w., czyli w okresie rewolucji przemysłowej w Wielkiej Brytanii. Odegrał bezspornie bardzo dużą rolę w kształtowaniu się zasad nowoczesnego prawa patentowego. Był także wzorem dla regulacji patentowej we Francji pod koniec XVIII w., w Szwajcarii na początku XIX w. i dla wielu innych państw²⁶.

Cechą charakterystyczną rozwoju prawa angielskiego od 1624 r. jest ustanowienie zasady swobody podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Wywodzi się ona z *Magna Carta Libertatum* z 1215 r. (Wielka Karta Swobód). Niewątpliwie wolność gospodarcza, z dzisiejszej perspektywy, była jedną z przyczyn rewolucji przemysłowej w Anglii i Szkocji w XVIII i XIX w. W literaturze podkreśla się zbieżność czasową wprowadzenia zasady wolności gospodarczej i ustanowienia systemu patento-

²³ Zob. zamiast wielu obszerne S. *Sołtysiński*, Powstanie i rozwój, s. 104–109; F.-K. *Beier*, Wettbewerbsfreiheit und Patentschutz, s. 125; H. *Norman*, Intellectual Property Law, s. 86 i n.

²⁴ Zamiast wielu H. P. *Götting*, Gewerblicher Rechtsschutz, s. 17.

²⁵ Zob. zarys historyczny brytyjskiego systemu patentowego – W. *Cornish*, D. *Llewelyn*, Intellectual Property, s. 115–120.

²⁶ Zob. V. *Jänich*, Geistiges Eigentum, s. 79; B. *Dölemeyer*, Einführungsprivilegien, s. 224–225.

wego²⁷. Monopol patentowy ograniczał zasadę wolności gospodarczej. Dlatego pogląd usprawiedliwiający udzielanie patentów określa się niekiedy jako teorię monopoli²⁸.

W XVIII w. pojawiły się w Europie, zwłaszcza we Francji, ale również na całym kontynencie, nowe koncepcje filozoficzne, które znajdują się u podstaw ideologii oświecenia. Istotne znaczenie miała doktryna prawa natury (praw naturalnych), która wprawdzie wywodziła się z wcześniejszego okresu, ale została przypomniana i w części rozwinięta w drugiej połowie XVIII w. Jednym z jej przejawów był pogląd, iż człowiek ma naturalne, przyrodzone prawo własności, analogicznie do wytworzonej rzeczy, niezależne od łaski królewskiej, do płodów swojego umysłu (np. wynalazku, utworu literackiego). Na tej podstawie została sformułowana koncepcja własności intelektualnej²⁹. Nowym koncepcjom filozoficznym towarzyszyły ogromne zmiany społeczne o charakterze rewolucyjnym, które zapoczątkowała w 1789 r. wielka rewolucja we Francji. Na fali tych zmian 4.8.1789 r. zostały zlikwidowane wszystkie przywileje i cechy. Likwidacja przywilejów była następstwem ich sprzeczności z zasadą równości wszystkich ludzi wobec prawa, ponieważ przywileje, jako arbitralne akty łaski królewskiej, tworzyły korzystniejszą sytuację ich beneficjentów w stosunku do innych osób.

Wprawdzie zjawisko udzielania przywilejów za czasów *Ludwika XV* i *Ludwika XVI* było jedną z wielu przyczyn wybuchu rewolucji, to jednak władze nowej Republiki, co jest swoistym paradoksem, opowiedziały się za wprowadzeniem ustawowej ochrony na wynalazki. Już 31.12.1790 r. została uchwalona, a 7.1.1791 r. ogłoszona ustawa patentowa. Przepisy wykonawcze do tej ustawy zostały wydane 25.5.1791 r.³⁰ Preambuła do ustawy wskazuje powody, które przyczyniły się do jej uchwalenia. Według preambuły, z prawa naturalnego wynika, iż każda nowa i użyteczna idea należy do jej autora. Dlatego wynalazek, tak jak wytworzona rzecz ruchoma, stanowi przedmiot własności twórcy. Preambuła odwołuje się także do racji gospodarczych i interesów społeczeństwa jako całości i wywodzi, że brak należytej ochrony interesów twórców powoduje emigrację wielu uzdolnionych rzemieślników. Ochrona interesów społeczeństwa znalazła wyraz w adaptowaniu do tej materii koncepcji umowy społecznej *J. J. Rousseau*. Według odmiany teorii umowy społecznej, pomiędzy wynalazcą a społeczeństwem zostaje zawarte porozumienie, które polega na ujawnieniu przez wynalazcę swojego wynalazku na drodze jego zgłoszenia do opatentowania w zamian za udzielenie przez społeczeństwo na rzecz twórcy czasowo ograniczonego prawa wyłącznego korzystania z tego wynalazku.

Głównym motywem uzasadnienia ustawodawstwa patentowego we Francji okresu rewolucji jest koncepcja prawa własności twórcy do wynalazku³¹. Tak samo uzasad-

²⁷ Zamiast wielu *F.-K. Beier*, Wettbewerbsfreiheit und Patentschutz, s. 123 i n.

²⁸ Zob. *S. Soltysiniński*, Charakter praw wynalazcy, s. 104–105 i powołana tam literatura.

²⁹ Zob. w tej sprawie zamiast wielu *V. Jänich*, Geistiges Eigentum, s. 57–59 (Francja), s. 59–79 (Anglia); *B. Dölemeyer, D. Klippel*, Der Beitrag der deutschen Rechtswissenschaft, s. 198–200.

³⁰ Zob. zamiast wielu *J. Szwaja*, Francuskie prawo patentowe, s. 24–27 i cyt. tam obszernie francuskie piśmiennictwo.

³¹ To uzasadnienie, silnie osadzone w koncepcji umowy społecznej, znalazło dobitne potwierdzenie w szeroko cytowanych słowach *S. de Boufflersa* (deputowanego z Nancy), zawartych w jego raporcie przed francuskim Zgromadzeniem Narodowym z 1791 r.: „jeśli istnieje dla człowieka jakaś prawdziwa własność, to jest nią własność myśli”. Zob. zamiast wielu *J. Schmidt-Szalewski, J.-L. Pierre*, Droit de la propriété industrielle, s. 5.

niano ochronę prawnoautorską – jako respektowanie praw własności autora do jego utworów³². Znalazła w tym normatywny wyraz koncepcja własności intelektualnej. Ustawodawstwo patentowe Francji końca XVIII w. opiera się jednak nie tylko na koncepcji własności intelektualnej. Uwzględnia się także racje pragmatyczne, czemu już dano wyraz w preambule do ustawy. Przewidywała ona bowiem także udzielanie patentów importowych, udzielanych w celu stosowania wynalazków już znanych w innych krajach, które nie były dotąd stosowane we Francji. W przypadku tych patentów przedmiotem ochrony nie są zatem wynalazki jako rezultat twórczego wysiłku zgłaszającego, ale znane już za granicą rozwiązania, których objęcie ochroną patentową powinno zachęcić ich właścicieli do stosowania na terytorium Francji. Świadczy to, iż udzielanie patentów było nie tylko skutkiem uznania przyrodzonego prawa własności do wynalazku, ale było także podyktowane dążeniem do stymulowania rozwoju krajowej gospodarki³³.

Prototypem własności wynalazku w systemie prawnym Francji było prawo własności rzeczy. Konsekwentnie ustawodawstwo francuskie ustanowiło prawo przenoszenia własności patentu tak, jak rzeczy. Jednak patent został ukształtowany, inaczej niż własność rzeczy, jako prawo czasowe (5, 10, 15 lat – wybór pozostawiano wynalazcy).

- 18 Prawie równoległe powstało ustawodawstwo patentowe w Stanach Zjednoczonych. Konstytucja uchwalona w 1789 r. zawiera bowiem przepisy odnoszące się do praw wyłącznych w tej dziedzinie. Zgodnie z art. 1 § 8: „Kongres posiada kompetencję ustawodawczą w zakresie popierania postępu nauki i sztuk użytecznych na drodze zapewnienia autorom i wynalazcom ograniczonego w czasie wyłącznego prawa do ich dzieł lub wynalazków”. W 1790 r. została wydana pierwsza, a w 1793 r. druga ustawa patentowa Stanów Zjednoczonych. Wpływ na kształt tej regulacji miały przede wszystkim wzorce angielskie. Nie ma jednak również wątpliwości, iż także idea własności intelektualnej oddziaływała na twórców ustawodawstwa w dziedzinie prawa patentowego. Dowodem na uwzględnienie wpływów francuskich jest określenie przez ustawę z 1793 r. praw wynalazcy jako wyłącznego prawa własności. Podstawową myślą przewodnią ustawodawstwa patentowego była jednak idea zachęty do pracy nad wynalazkami, a następnie ich komercjalizacja. Intencją twórców tego ustawodawstwa było również zachęcenie do przyjazdu z Europy do Stanów Zjednoczonych zdolnych

---

³² Ta do pewnego stopnia jednolitość uzasadnienia ochrony jest nadal aktualna. Przez dwa stulecia prawa patentowe i prawa autorskie były uregulowane odrębnie. Ustawodawca francuski jednak obydwie te dziedziny, obok prawa znaków towarowych, wzorów przemysłowych i innych dóbr niematerialnych, uregulował kompleksowo w jednej ustawie (Kodeks własności intelektualnej z 1.7.1992 r.).

³³ Były stosowane również inne metody zachęcania do pracy nad nowymi wynalazkami, np. przyznawanie premii pieniężnej twórcom nowych rozwiązań technicznych, zob. dekret Napoleona z 7.5.1810 r. ustanawiający nagrodę 1 miliona franków „dla wynalazcy jakiego bądź narodu najlepszej maszyny do przędzenia”. *W. Sobociński*, Historia ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego, s. 218. Jednakże *P. Girard*, który taką maszynę do tkania lnu wynalazł, nagrody napoleońskiej jednak nie otrzymał – w tej sprawie oraz innych przypadkach premii pieniężnej zob. *W. Czempińska*, Rozwój pojęć o ochronie wynalazcy, s. 11. Przyznawano również medale i odznaczenia wynalazcom, uznając, iż jest to jedna z alternatywnych, wobec patentów, postaci uhonorowania wynalazców, zob. *W. Czempińska*, Rozwój pojęć o ochronie wynalazcy, s. 12. Praktyka przyznawania medali i odznaczeń bardzo upowszechniła się z czasem w Związku Radzieckim. Wymienione metody wynagradzania wynalazców okazały się jednak niepraktyczne i zostały zarzucone w praktyce państw rozwiniętych gospodarczo. Pełne zwycięstwo odnieśli natomiast zwolennicy udzielania patentów jako formy „wynagradzania” wynalazców.

wynalazców i przedsiębiorców³⁴. Obydwie ustawy uzależniały udzielenie patentu od tego, czy wynalazek jest wystarczająco pożyteczny i znaczący. W Stanach Zjednoczonych tak samo zostały potraktowane prawa autora i wynalazcy³⁵. Autorom obydwu ustaw przyświecały przede wszystkim racje pragmatyczne, a koncepcje filozoficzne, choćby nawet bardzo rozpowszechnione, nie miały istotnego znaczenia.

W Niemczech w pierwszej połowie XIX w. istniało wiele państw i księstw. Powstawała również świadomość o potrzebie dorównania w rozwoju gospodarczym wysoko rozwiniętym państwu ówczesnego świata – Anglii i Francji. To przeświadczenie było przyczyną wydawania przez poszczególne państwa niemieckie ustawowych regulacji o udzieleniu przywilejów na wynalazki (np. w Prusach, Wirtembergii, Bawarii). Niektóre z państw niemieckich nie wydały jednak przepisów o ochronie wynalazków do czasu wejścia w życie w 1877 r. ustawy patentowej Zjednoczonych Niemiec (Rzeszy Niemieckiej). Interesująca z punktu widzenia czytelnika polskiego jest regulacja w Prusach, jako jednego z państw-zaborców. W latach 1810–1811 została tam wprowadzona zasada wolności gospodarczej. W 1815 r. ustalono zasady udzielania ochrony na wynalazki i opublikowano je w formie urzędowej w dokumencie, który nosił nazwę *Publikandum*. Dopiero w 1845 r. nadano tym przepisom charakter ustawy, która obowiązywała do 1877 r., do wejścia w życie ogólnoniemieckiej ustawy patentowej. Przepisy z 1815 r. przewidywały rygorystyczne techniczne badanie wynalazku, przeprowadzone przez Ministerstwo Handlu i Przemysłu, który także ustalał okres ochrony patentu. Ten okres wynosił maksymalnie 15 lat, ale w praktyce udzielało ochrony na 3 lata. Ze względu na rygoryzm kontroli technicznej wynalazków, jak zauważa się w literaturze, ponad 80% wszystkich wniosków o udzielenie ochrony było oddalanych³⁶.

Przy okazji pracy nad unią celną z 1842 r. były podejmowane w ówczesnych państwach niemieckich próby stworzenia jednolitego prawa patentowego, które okazały się jednak bezskuteczne. Zapewnienie swobodnego przepływu towarów w ramach Pruskiego Związku Celnego przez powołane porozumienie celne wymagało bowiem stworzenia jednolitego systemu patentowego obejmującego odrębne państwa niemieckie. Nie tylko nie powstał jednak taki system, ale został osiągnięty przeciwny rezultat. Pod wpływem ówczesnych liberalnych ekonomistów i polityków, ograniczono bowiem skutki przywilejów (patentów) udzielanych w państwach członkowskich tego Związku. W toku tych dyskusji teoria własności intelektualnej nie miała szczególnego znaczenia³⁷. Zasadnicze znaczenie miały natomiast argumenty gospodarcze o charakterze liberalnym.

Przegląd kształtowania się sytuacji prawnej w dziedzinie ochrony wynalazków na przestrzeni stuleci na kontynencie należy uzupełnić o informacje dotyczące także pozostałych państw-zaborców – Austrii i Rosji.

³⁴ Zob. obszernie zamiast wielu *F. Neumeyer*, Die historischen Grundlagen, s. 241 i n.; zob. także *S. Soltyski*, Prawo patentowe Stanów Zjednoczonych, s. 168–169.

³⁵ W późniejszym okresie ekonomiczna funkcja prawa autorskiego w Stanach Zjednoczonych była znacznie bardziej podkreślana, niż miało to miejsce na Starym Kontynencie. Wydaje się, że to stwierdzenie jest aktualne także współcześnie.

³⁶ Zob. *F.-K. Beier*, Wettbewerbsfreiheit und Patentschutz, s. 194.

³⁷ Zob. zamiast wielu *V. Jänich*, Geistiges Eigentum, s. 70.